

SIMONE KERNOVÁ

BEZ — ÚDRŽBOVÁ ZAHRAĐA

Kvetoucí záhony s minimem údržby

PORTRÉTY
50 rostlin

OBSAH

6 ZAHRADY V POHYBU – UNÁŠENÉ VĚTREM

- 8 Filozofie
- 13 Jak se množí rostliny
- 21 Rostliny v jejich přirozeném prostředí – pozorovatelská výprava

26 KONCEPTY NÁVRHŮ A KOMBINACE ROSTLIN

- 28 Klasický trvalkový záhon
- 40 Slunečná posezení a terasy
- 48 Štěrková zahrada
- 56 Ošklivé káčátko? V žádném případě
- 64 Bylinky jako za časů babičky
- 72 Předzahrádka – předehra k domu
- 76 Zelené střechy – biodiverzita na druhou
- 80 Okraje osázené dřevinami a řídký lesík
- 88 Květinové cibule – předehra k zahradnickému roku
- 92 Kvetoucí směsi pro zahradu

96 ZAHRADNICKÁ PRAXE, ZAKLÁDÁNÍ ZÁHONŮ A PÉČE

- 98 První úvahy o zahradě s potulnými rostlinami
- 100 Šest metod pro změnu stávajícího stavu
- 104 Není půda jako půda

- 106 Poslední kroky k moři květin
- 110 Divoká květinová louka – hřiště pro hmyz
- 112 Vlastní semena
- 114 Péče o oseté a osázené plochy

120 SERVIS

- 120 Glosář
- 122 Rejstřík
- 127 O autorce

Náprstník – tulák po polostinných zahradách.

Šalvěj hajní (Salvia nemorosa), původní druh šalvěje, má ráda štěrkovitá stanoviště.

POTULNÉ ROSTLINY NA ZAHRADĚ

V mnoha svých koncepcích výsadby ráda záměrně pracuji se samovýsevnými druhy. Už jako teenager jsem tyto „tuláky“ vnímala na zahradě mého otce. Ten pozemek se mi velmi líbil, jen jsem si nedokázala ten pocit s ničím spojit. Z úzkých štěrbin se drala čemeřice a – podstatně později – i orlíčky. V průběhu let se vzájemně křížily a vytvářely ty nejdivočejší tvary a barvy. A když na jaře na louce rozkvetl bezpočet krokusů, nemohla jsem si to nechat ujít.

Jeho zahrada samozřejmě vůbec nevypadala jako zahrady v okolí, ale to otci příliš nevadilo. Protože podvědomě dělal přesně to, co měl: Podporoval původní a semenné rostliny, a tím automaticky i svět zvířat, který mu byl stejně blízký. To mě silně ovlivnilo. Navíc jsem viděla, že se člověk musí někdy držet zpátky a zasáhnout až ve správný okamžik, a také jak to sníží množství potřebné práce.

Také jsem se však naučila, že člověk musí být opatrný. Jednou můj otec přivezl jako dekoraci krásný semeník bolševníku (tenkrát se o invazních druzích sotvakdo zmiňoval). Ale jaká to byla chyba! Prostřednictvím semen se rozšířil po celé zahradě. Trvalo roky, než jsme tohoto obra dostali zcela pod kontrolu.

Velmi důležité podněty získávám z místních i cizích krajin, kde pozoruji oblíbené rostliny v jejich přirozeném prostředí a poznávám, s jakými druhy tyto rostliny společně rostou a ladí. Z přirozené estetiky těchto rostlinných společenstev se hodně učím. Na své zahradě

mám už dlouho pro „své“ tuláky spoustu zásob. Nejen kvůli navrhování. Aktivně mě znovu a znovu konfrontují s otázkami svědomí, „kontaktují“ mě: Mohu zůstat, nebo musím pryč? Jako by mě chtěla zkoušet, vyrostla moje nejkrásnější mavuň zrovna na cestičce z přírodních kamenů vedoucí ke skleníku. Dlouho jsem bojovala sama se sebou, protože mi překážela a zároveň byla tak krásná. Tak zůstala! Věděla jsem, že se neomrzí. Jak se dalo čekat, vysemenila se a dnes žijí její potomci v suché kamenné zdi – a dělají mi radost!

Každého majitele zahrady mohu jen povzbudit, aby tyto druhy rostlin vyzkoušel a zapojil se do interakce s nimi. Člověka to obohacuje, učí ho to všimát si maličkostí – včetně zvířat – a tím zpomalit.

Dalším nezanedbatelným aspektem je skutečnost, že rostliny, které si vyhledávají vlastní prostor, bývají naprosto dokonale přizpůsobené svému místu, a proto vyžadují minimální péči, natož pak zalévání. Díky tomu jsou ideální pro „nenáročné“ zahrady. Člověk však potřebuje informace o tom, jak to udělat, které rostliny se hodí, ale také o tom, jaká je to zábava! Právě k tomu má tato kniha vybízet.

Simone Kernová

ZAHRADY
V POHYBU
— *unášené větrem*

FILOZOFIE

Bezúdržbová zahrada – je něco takového vůbec možné, nebo je to protimluv? A co se za tím skrývá? Taková zahrada je krásná, ekologická a šetří čas.

Zahrady dříve představovaly opak „divoké, nezkrocené přírody“. Byly místem bezpečí a jistoty. Ale v době, kdy v naší krajině už téměř žádná divočina nezbyvá, narůstá v mnoha lidech touha po něčem nedotčeném, něčem, co je ponechané samo sobě. A proč si takový kousek divočiny nevytvořit jako opak okolního světa na vlastní zahradě přímo před dveřmi vlastního domu?

NEZKROCENÁ ZAHRADA

Naše životy jsou vysoce regulované, každodenní život působí spíš staticky a zdánlivě také předvídatelně. To prakticky volá po tom, abychom si vytvořili oblasti života, kde se bude dít pravý opak, kde si můžeme užívat náhod a dynamiky, setkávání a objevů.

A to je přesně to, co nám bezúdržbová zahrada může nabídnout, co ji činí tak přitažlivou. Tato zahrada se totiž neustále mění, což není ani tak zásluha zahradníka, jako spíše rostlin samotných. Tato zahrada vyžaduje od svého majitele ledačco, především toleranci k neplánovanému, kterou bychom však neměli zaměňovat s nicneděláním. Součástí je také pečlivé pozorování a snaha chápat souvislosti.

POZORNÉ SLEDOVÁNÍ

Zahradník by tedy měl se zahradou nejprve navázat kontakt, interagovat s ní. Ještě více

než v klasické zahradě musíme pečlivě sledovat, na jakém místě se které rostliny cítí obzvlášť dobře, a zvažovat, jak tyto druhy ještě podpořit.

První krok k tomuto druhu zahradničení tedy nespočívá v aktivní činnosti, ale v dívání se a poznávání. Lze toho dosáhnout pomalou a pozornou procházkou po zahradě, při níž necháme svou mysl volně bloumat. Důležité je však věnovat zahradě delší časový úsek, najít si dostatek času na sebe a především na zahradu. A to je mnohem obtížnější, než by si člověk pomyslel. Protože v každodenním životě se po nás neustále chce, abychom byli aktivní, abychom reagovali – a to rychle. V soukromém i profesním životě. Na zahradě to nefunguje! Donutí nás si počkat!

NECHAT TO RŮST

A z tohoto poznání vychází druhý krok: Nechat rostliny volně se usadit tam, kde se jim líbí a kde jsou jejich oblíbená místa. Tam pak rostou v pravém slova smyslu na svém místě. Výběrem zvláštních rostlin s potenciálem pro dynamiku lze tento proces poštouchnout tak, aby se bezúdržbová zahrada dokázala rozvíjet sama od sebe. To odráží taoistický přístup bez úsilí „wu wei“. Podstatné věci se dějí samy od sebe a hodně toho uděláme už tím, že jim v tom nebudeme překážet. Snažme se tedy, aby počínaje zahradou, pronikl tento přístup do našeho života.

Jak se píše v Tao te-ting: „Nejednej – a přesto nic nezůstane nedokončeno.“

Počátek léta / léto

Podzim

Jaro

Dvouletky kvetou a plodí během několika měsíců. Další rok vyklíčí nová generace.

VODA – ELIXÍR ŽIVOTA

Z klimatického hlediska se za uplynulá desetiletí mnohé změnilo. Například v Německu jsou rozsáhlé oblasti, kde je celkově výrazně méně srážek, ale někdy tam, byt jen krátkodobě, spadne srážek o to víc. A v jiných oblastech, zejména v Předalpí, prší dokonce více než dříve. Voda je prostě elixír života. Je příliš cenná na to, abychom s ní nakládali bezstarostně. Nic však nefunguje úplně bez vody a na zahradě se to týká především našich rostlin. Do jaké míry lze snížit spotřebu vody rozumným uspořádáním zahrady a smysluplným používáním rostlin? Pokud zakládáme zahrady s výhledem do budoucna, musíme se otázkou vody zabývat. Na jedné straně to přímo ovlivňuje

spotřebu, ale také náklady, které z toho vyplývají. Každodenní zalévání bude brzy minulostí. A voda je příliš vzácná na to, abychom ji používali jen na zalévání trávníku. Každý majitel zahrady navíc ví, že zalévání zahradních rostlin může vyvolat neustálý stres a zabírá spoustu času. Počínaje intenzivním osázením koryta a konče plánováním dovolené tak, aby kvetoucí nádhra na zahradě neutrpěla žádnou újmu. Sorva se tu dá mluvit o „nenáročnosti“. Existuje však dostatek rostlin, které jsou přizpůsobeny i extrémním situacím, jako je sucho. Rozumnou perspektivu nabízejí rostliny, které rostou zdravě bez velkého úsilí, s malým množstvím vody, a to i na nepříznivých místech: Většinou se jedná nenáročné, přirozené druhy. Také se dobře udržují bez větších zásahů a často se samy šíří.

EKOLOGICKÉ ZAHRADNIČENÍ

Zahrady založené podle ekologických zásad plní celou řadu úkolů, které budou v budoucnu pravděpodobně ještě důležitější. Soukromé prostory se stále více stávají životním prostorem a útočištěm nejen pro flóru a faunu, ale také pro nás. Zahradníci správným založením zahrady, výběrem rostlin a vytvářením zahradních struktur aktivně přispívají k ochraně druhů. Živé a dynamické využívání rostlin vyžaduje koloběh. Rostliny, kterými se zabýváme v této knize, fungují pouze v následujících souvislostech: Vhodné místo – květy – hmyz – opylení – tvorba semen – rozptýlení ptáky a jinými živočichy. A rychle si také uvědomíte výhodnost této situace pro všechny strany: Jako majitelé zahrad se těšíme z nejrůznějších květin a hmyzu, jako jsou včely samotárky nebo motýli, kteří sbírají nektar a pyl. Při sběru potravy nepozorovaně opylují květy, které se pak za příznivého počasí v hojném počtu vysemení.

Rozmanitá přirozenost bez velké spotřeby vody

Z hojnosti semen těží ptáci, například stehlíci.

Tam, kde rostou divizny, není třeba zalévat.

Ráda se zapojí také zvířata, kterým tato semena slouží za potravu. Odnášejí semena, občas je náhodně upustí nebo někde schovají. Ne na všechna si vzpomenou, a tak se rostliny později v zahradě objeví na nečekaných místech. Například některé druhy mravenců vášnivě sbírají semena a dále je distribuují. Většinou si je však odnášejí do mravenišť, kde jim slouží jako potrava. Většinu všech drobných semínek však roznáší vítr nebo jednoduše padají přímo ze zralých semeníků. Proto se druhy, které se vysemeňují, vyskytují v dostupném okruhu okolo mateřské rostliny.

SEMENA JAKO ZDROJ POTRAVY PRO ZVÍŘATA

Od léta do podzimu můžeme okolo odkvetlých květů vídat ptáky, například pěnkavovité, kteří jsou velkými milovníky drobných semen trvalek. A tak u štětky plané, která patří mezi bodláky, spolehlivě objevíme několik stehlíků. Jiní živočichové, jako jsou například plchovití, dále myši a různé druhy ptáků, jsou závislí na tom, že na podzim sbírají semena a na zimu si tyto zásoby schovávají do země nebo pod kameny. Zvířata si většinou ukládají mnohem více, než nakonec snědí, nebo zapomenou, kam si potravu ukryla.

JAK SE MNOŽÍ ROSTLINY

V říši rostlin tvoří kvetoucí rostliny samostatnou skupinu. Jiné rostliny, jako jsou mechy nebo kapradiny, nemají květy v klasickém slova smyslu, takže se jimi zde tolik nezabýváme. Kvetoucí rostliny lze rozdělit na bylinné a dřevité.

Obě skupiny mají jedno společné: Rozmnožují se, včetně stromů a keřů, převážně semeny. V průběhu evoluce však rozvinuly nejrůznější strategie.

DŘEVINY: DYNAMIKA VERSUS STATIKA

Dřeviny rostou pomalu, dřevnatí a dosahují často vysokého věku. Nemusí proto vyprodukovat co nejvíce semen v co nejkratším čase. Stromy během svého dlouhého života prožijí léto mnohokrát a budou se tak moci snáze postarat o potomstvo. Z hlediska navrhování v sobě stromy a keře nesou něco statického: Po vysazení na určitém místě rostou, ale obvykle nemigrují. Jsou předvídatelné. Jen tak na okraj: Výjimka potvrzuje pravidlo. Existují i jiné způsoby množení dřevin, například řízků, ale to bývá vzácné.

STRATEGIE HOJNĚ SE VYSEMEŇUJÍCÍCH ROSTLIN

V průběhu evoluce se objevily kvetoucí rostliny, které během několika týdnů vyprodukují nespočet semen. Má to svůj smysl: Tyto rostliny obvykle žijí jen krátce a v obtížných podmínkách – na půdách

chudých na živiny, propustných pro vodu nebo v oblastech s malým množstvím srážek. Semena proto mívají klíčivost i několik let a neustále číhají na další déšť. A i když je lokalita nehostinná, skrývá v sobě obvykle díky malému konkurenčnímu tlaku ze strany jiných rostlin velký potenciál. Rostlinky se tak mohou po vyklíčení nerušeně rozvíjet. Kromě toho existují v přírodě oblasti, které se vlivem okolního prostředí mění. I na to musí rostliny reagovat. Protože se nedokáží pohybovat jako zvířata, dosahují toho vysemeněním. Takto se přesouvají dále do oblastí, kde opět nacházejí vhodné prostředí. Pokud například dojde k zastínění plochy, světlomilné rostliny zmizí, a pokud se včas vysemení, vyvíjejí se dále na jiném, vhodnějším místě.

VÝCVIK SEMEN PROSTŘEDNICTVÍM STRESU

Při jednorázových událostech, například velkém suchu v létě nebo nedostatku živin, jsou rostliny vystaveny stresu. Reagují pak výrazně silněji tvorbou semen. Z paniky a strachu před vymření rychle zplodí co nejvíce potomků. Kvetou z nutnosti, někdy i v době, kdy by rostliny vůbec kvést neměly. Proto se tomuto chování říká také kvetení z nouze a jeho plodům nouzové. Tyto poznatky lze využít k umělému vyvolání tvorby semen. Z dlouhodobého hlediska to však není pro rostlinu zdravé.